

سازمان همکاری شانگهای (SCO)، همگرایی منطقه‌ای و جایگاه جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان:

حجت‌الله محمدی راد

رشید خلف راده

بهرام مرادی

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

تهران - ۱۳۹۹

سرشناسه	جهانی راد، حجت‌اله، ۱۳۵۹ -
عنوان و نام پدیدآور	سازمان همکاری شانگهای (SCO)، همکاری منطقه‌ای و جایگاه جمهوری اسلامی ایران/ نویسندگان حجت‌الله جهانی راد، رشید خلف‌زاده، بهرام مرادی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، مرکز انتشارات راهبردی، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	۲۹۵ ص: مصور(رنگی).
شابک	۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۲۲۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	کتابنامه: ص. ۲۸۵ - ۲۹۵.
موضوع	سازمان همکاری شانگهای
موضوع	Shanghai Cooperation Organization
موضوع	همگرایی منطقه‌ای
موضوع	Regional integration*
شناسه افزوده	دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی. مرکز انتشارات راهبردی
رده بندی کنگره	JZ۵۳۳/۸
رده بندی دیویی	۳۰۷
شماره کتابشناسی ملی	۷۳۳۰۰۰

سازمان همکاری شانگهای (SCO)، همکاری منطقه‌ای و جایگاه جمهوری اسلامی ایران

نویسندگان: حجت‌الله جهانی راد- رشید خلف‌زاده - بهرام مرادی

ناظر ویراستار: مهران غلامیان

صفحه‌آرا: علی مهدی زاده

نوبت چاپ: اول- ۱۳۹۹

ناشر: انتشارات دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه -

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۲۴۸-۲۲۱-۳

قیمت: ۵۸۰۰۰۰ ریال

همه حقوق چاپ و نشر این کتاب محفوظ است.

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی

مرکز انتشارات راهبردی

نشانی انتشارات: تهران. ضلع شمالی بزرگراه شهید بابایی، بعد از اتوبان هنگام،

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی

نشانی اینترنتی: www.sndu.ac.ir

تلفن ۲۲۹۷۰۳۴۳

سخن ناشر

دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی به عنوان سازوکاری علمی و سازمانی در توسعه ادبیات راهبردی و آموزش مدیران عالی کشور در حوزه مسائل راهبردی، دفاعی و امنیتی، با بهره‌گیری از بنیان‌ها و نظریه‌های بومی، در صدد تدوین راهبردهای تعالی بخش به منظور تحقق اهداف منبعث از رسالت و مأموریت علمی خویش است.

این دانشگاه و پژوهشگاه از مراکز علمی کلیدی و حساس در عرصه مسائل راهبردی است که از بدو تشکیل و راه‌اندازی آن پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در صحنه آموزش مسائل دفاعی - امنیتی به منظور کادر سازی متناسب با اهداف مقدس جمهوری اسلامی در سطوح مدیران عالی کشوری و لشکری پیش قدم بوده و وظیفه خطیر خود در جهت آموزش فرماندهان و مدیران عالی تبه کشور را سرلوحه تمامی برنامه‌ها قرار داده است.

این امر هنگامی مهم‌تر می‌نماید که نگاه پژوهشی و عمیق به پیرامون کشور، منطقه و جهان داشته باشیم؛ چراکه با ظهور تهدیدات نوین در عرصه بین‌الملل، لزوم داشتن چنین کانونی برای به هنگام نگاه داشتن مدیران عالی و فرماندهان عالی کاملاً ملموس خواهد بود. از سوی دیگر ایده ایجاد تمدنی بزرگ موجب می‌شود تا این تلاش و تعهد موجب توسعه همکاری‌ها و ترغیب سازمان‌هایی گردد که برای پیروی از این هدف متعالی و ایجاد تحول در برنامه‌ها و فعالیت‌ها تولید و توزیع ادبیات راهبردی را یاری نمایند.

با نگرش به این رویکرد و اهمیت موضوع، لزوم تولید و توزیع ادبیات راهبردی در دانشگاه و پژوهشگاه که ماحصل تلاش اساتید و فرهیختگان متخصص در علوم راهبردی و دانش‌آموختگانی است که با نهایت تلاش و کوشش مدت‌زمان مفیدی از دوران زندگی خود را جهت فراگیری مفاهیم و اصول علوم راهبردی و تدوین رساله دکتری در دانشگاه و پژوهشگاه طی نموده‌اند، نمایان می‌گردد.

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه
۱۷	فصل اول: مباحث تنوریک و دیدگاه‌های نظری
۱۹	گفتار اول: نظام منطقه‌ای
۱۹	۱- تعریف منطقه
۲۰	۲- دسته‌بندی مناطق
۲۱	۳- اهمیت مطالعات منطقه‌ای
۲۴	۴- مطالعات منطقه‌ای از دیدگاه نظریه نظام‌ها
۲۷	گفتار دوم: همگرایی منطقه‌ای
۲۷	۱- تئوری همگرایی
۲۹	۲- نظریه‌های همگرایی منطقه‌ای
۳۰	خلاصه نظریه‌ها
۳۸	۳- چارچوب نظری «همگرایی منطقه‌ای»
۴۰	گفتار سوم: منطقه‌گرایی
۴۰	۱- وحدت منطقه‌ای: رژیم‌المنطقه
۴۵	۲- منطقه‌گرایی در تحول نظام بین‌الملل
۵۴	۳-۲ روش‌های هدایت انتقال نظام بین‌الملل با منطقه‌گرایی
۵۶	۴-۲ تضادهای ساختاری میان نظام بین‌الملل و منطقه‌گرایی
۵۶	۵-۲ مقایسه منطقه‌گرایی قدیم و جدید
۵۷	۶-۲ رابطه رژیم‌والیسیم با یونیورسالیسم
۵۸	۳- منطقه‌گرایی در (آسیا-آسیای مرکزی و ایران)
۵۸	۳-۱ منطقه‌گرایی در قاره آسیا
۶۸	نتیجه‌گیری
۷۱	فصل دوم: سازمان همکاری شانگهای
۷۴	گفتار اول: فلسفه وجود پیمان شانگهای
۷۴	۱- ظهور قلمروی ژئواستراتژیکی اوراسیائی
۸۰	۲- زمینه‌های شکل‌گیری سازمان همکاری شانگهای «ژئواکونومیکی و ژئوپلیتیکی»
۸۱	۳- انگیزه‌های تشکیل سازمان همکاری شانگهای
۸۴	گفتار دوم: تاریخچه سازمان شانگهای
۸۴	مرحله اول از سال تأسیس تا سال ۲۰۰۰ میلادی: همکاری و حل‌وفصل مسائل مرزی
۸۵	مرحله دوم از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۰۴ میلادی: همکاری‌های امنیتی و اقتصادی
۸۸	مرحله سوم از سال ۲۰۰۵ میلادی تاکنون: گسترش حوزه فعالیت‌ها
۱۰۴	گفتار سوم: اهداف و حوزه‌های فعالیت سازمان همکاری‌های شانگهای

۱- اهداف و وظایف (ماده ۱).....	۱۰۴
۲- حوزه‌های همکاری (ماده ۳).....	۱۰۵
۳- اصول اساسی و زیربنای فعالیت‌های سازمان.....	۱۰۶
۴- فعالیت‌های مرکز ضد تروریسم سازمان همکاری‌های شانگهای.....	۱۰۸
گفتار چهارم: ساختار نهادی سازمان همکاری شانگهای.....	۱۰۹
۱- معرفی ارگان‌های دائمی سازمان.....	۱۱۱
۲- روسیه در سازمان همکاری‌های شانگهای.....	۱۱۳
۳- قزاقستان در سازمان همکاری شانگهای.....	۱۳۶
۴- قرقیزستان و تاجیکستان در سازمان همکاری شانگهای.....	۱۳۷
۵- ازبکستان در سازمان همکاری‌های شانگهای.....	۱۳۸
نتیجه‌گیری.....	۱۴۰
فصل سوم: تأثیر سازمان همکاری شانگهای بر همکاری منطقه.....	۱۴۳
گفتار اول: اهداف سازمان در منطقه.....	۱۴۵
گفتار دوم: راهبرد سازمان همکاری شانگهای (نئولیبرالیسم نهادگرا).....	۱۴۷
۱- همکاری‌گرایی - اکثریتی روی روابط سازنده.....	۱۴۷
۲- منطقه‌گرایی استراتژیک در آسیای مرکزی.....	۱۴۸
۳- کنترل‌گرایی منطقه‌ای و محدودیت در عضوگیری.....	۱۴۹
۴- ساختار اقتصادی و امنیتی منطقه.....	۱۵۰
گفتار سوم: همکاری‌هایی سازمان در ایجاد همکاری بین کشورهای عضو.....	۱۵۱
۱- همکاری‌های سیاسی و امنیتی.....	۱۵۱
۲- همکاری اقتصادی.....	۱۵۳
۳- همکاری در مسائل نظامی.....	۱۶۰
۴- همکاری در بخش علوم و فناوری.....	۱۶۴
گفتار چهارم: فرصت‌ها و ظرفیت‌های سازمان همکاری شانگهای.....	۱۷۰
۱- عرصه سیاسی.....	۱۷۰
۲- عرصه اقتصادی.....	۱۷۲
۳- چین و روسیه هسته تبلور سازمان همکاری شانگهای.....	۱۷۷
۴- تأثیر انرژی بر کشورهای شانگهای.....	۱۷۷
۵- اهمیت سازمان همکاری‌های شانگهای.....	۱۷۹
گفتار پنجم: سازمان همکاری شانگهای و روند چندجانبه‌گرایی.....	۱۸۳
۱- چندجانبه‌گرایی در مقابل قدرت هژمون واحد جهانی مورد نظر ایالات متحده.....	۱۸۳
۲- سازمان همکاری شانگهای بلوک آسیای قدرتمند در مقابل غرب.....	۱۸۵
۳- ناتوی شرق.....	۱۸۸
گفتار ششم: چالش‌های سازمان شانگهای.....	۱۹۲
۱- مشکلات و تناقضات.....	۱۹۲

۱۹۸.....	۲- حضور آمریکا در منطقه.....
۲۲۲.....	۳- روابط چندگانه کشورهای (عضو و ناظر) سازمان همکاری شانگهای با آمریکا.....
۲۲۴.....	نتیجه‌گیری.....
۲۲۷.....	فصل چهارم: جایگاه جمهوری اسلامی ایران در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۲۹.....	گفتار اول: حضور جمهوری اسلامی ایران در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۲۹.....	۱- ایران عضوی جدید در سازمان.....
۲۳۱.....	۲- طرح عضویت دائم ایران.....
۲۳۵.....	۳- دور نمای استراتژیک ایران در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۳۷.....	گفتار دوم: فرصت‌های پیشرو برای جمهوری اسلامی ایران در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۳۸.....	۱- امنیت.....
۲۴۲.....	۲- سیاسی.....
۲۴۳.....	۳- اقتصادی.....
۲۴۵.....	گفتار سوم: توانه‌های ایران برای حضور در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۴۶.....	۱- جایگاه استراتژیک ایران در دید روسیه.....
۲۴۸.....	۲- جایگاه استراتژیک ایران از دیدگاه چین.....
۲۵۰.....	۳- روابط تاریخی و فرهنگی ایران با کشورهای منطقه.....
۲۵۲.....	۴- موقعیت ژئواستراتژیک و ژئوپلیتیک ایران.....
۲۵۳.....	۵- انرژی.....
۲۵۴.....	۶- کنترل تندروری‌های اسلام‌گرایی بنیادی.....
۲۵۵.....	۷- مبارزه با تروریسم و مواد مخدر.....
۲۵۵.....	گفتار چهارم: راهبردهای عملی برای تقویت جایگاه ایران در سازمان همکاری شانگهای.....
۲۵۵.....	۱- همسویی با دو کشور چین روسیه و جلب دوستی آن، و ارتقاء توان خود به حد این دو کشور.....
۲۵۷.....	۲- حذف دیدگاه شرقی به‌جای غرب.....
۲۵۷.....	۳- توجه به احساسات و منافع ملت‌های شرقی و تقویت روابط با کشورهای آسیای مرکزی.....
۲۵۸.....	۴- توجه به سازمان‌های غیر سیاسی.....
۲۵۹.....	۵- ورود گسترده بخش خصوصی به عرصه فعالیت.....
۲۶۰.....	۶- توجه به همگرایی اقتصادی.....
۲۶۰.....	۷- توجه به نقاط آسیب‌پذیر سیاست خارجی و ابعاد عظیم همکاری منطقه‌ای.....
۲۶۲.....	۸- توجه به سایر سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای.....
۲۶۷.....	نتیجه‌گیری.....

فصل پنجم: نتیجه‌گیری کلی و راهبردهای پیشنهادی..... ۲۶۹

گفتار اول: راهبردهای پیشنهادی برای تقویت سازمان همکاری شانگهای به منظور ایجاد همگرایی در

منطقه..... ۲۷۱

۱- توسعه همکاری در بخش اجتماعی و اقتصادی..... ۲۷۱

۲- مبارزه با یک‌جانبه‌گرایی..... ۲۷۱

۳- توسعه زیر ساختارها..... ۲۷۲

۴- توجه به ظرفیت انرژی منطقه..... ۲۷۲

۵- تجدید ساختار سازمان همکاری شانگهای به منظور بهره‌برداری از پتانسیل‌های موجود و مواجه با

چالش‌های جدید..... ۲۷۳

۶- برنامه‌ریزی‌های بلندمدت برای آینده سازمان..... ۲۷۴

گفتار دوم: نتیجه‌گیری کلی..... ۲۷۸

منابع..... ۲۸۵